Інструкційна картка

до лекційного заняття №5.

2 год.

Змістовий модуль 2.

Економіка сім'ї.

Тема заняття 2.1.Бюджет сім'ї.

Мета:

Навчальна: Сформувати поняття бюджету. Розглянути складові бюджету родини. З'ясувати структуру сімейного бюджету. Навчити студентів визначати типи бюджетів та типи прибутків. Вміти характеризувати постійні та змінні витрати та щоденні заощадження. З'ясувати шляхи економії в сім'ї. З'ясуємо основні джерела сімейних прибутків та основні групи витрат та навчимось фіксувати трудові прибутки та прибутки від власності.

Розвиваюча: заохочувати студентів до вивчення дисципліни «Сімейно-побутова культура та домашня економіка». Розвивати логічність мислення, почуття відповідальності, впевненості. Розвивати вміння економного ставлення до сімейних накопичень.

Виховна: виховання мотивів навчання та праці, економії грошей. Виховання відповідального та бережливого ставлення до сімейних ресурсів і заощаджень.

Тип заняття: Комбіноване заняття

Методи навчання: лекція, розповідь, робота з підручником, самостійна робота по темі в мережі Інтернет.

Література:

Програма дисципліни «сімейно-побутова культура та домашня економіка»;
Т.Б.Гриценко, Т.Д.Іщенко, Т.Ф.Мельничук «Сімейно-побутова культура та домашня економіка» Навчальний посібник.-К.:Вища освіта, 2004.-480с.
С.А.Вишневський «Сімейно-побутова культура та домашня економіка» Навчальний посібник. К.: Аграрна освіта, 2001.-362с.
Мельничук В. Г., Коновалюк Г. О., Огнев'юк В. О. «Економіка» — 3-е вид. перероб. и доп.. — Київ: Навчальна книга., 2005.
Єщенко П. С. «Економіка для всіх» — Київ: Вища школа., 2009. — 478 с.: іл.
Ресурси мережі Інтернет.

Структура та зміст заняття

І. Організаційна частина

Перевірка готовності групи до заняття, відмічання відсутніх.

ІІ. Актуалізація опорних знань студентів.

Фронтальне опитування. Дати відповіді на питання для самопідготовки:

1. Які за вартістю продукти частіше використовуються у ваших сім'ях?
2. Чи можна скоротити витрати на харчування так, щоб це не зашкодило здоров'ю? Покажіть шляхи вирішення цієї проблеми з економічної точки зору.

3. Як на вашу думку, про що слід подбати, влаштовуючи сімейне свято?

ІІІ. Мотивація навчальної діяльності.

З'ясуємо що:питання економіки сім'ї є дуже важливим питанням для родини і в великій мірі залежить від бюджету. Ми повинні навчитись управляти своїми ресурсами та заощадженнями. Треба визначити з яких частин складається бюджет. Що входить до прибуткової частини, а що до витратної? Якою може бути щоденна економія? Як вести облік сімейних ресурсів та заощаджень. З'ясуємо основні джерела сімейних прибутків та основні групи витрат та навчимось фіксувати трудові прибутки та прибутки від власності.

IV. Повідомлення теми, мети, плану вивчення теми.

Навчальні питання:

1.Ввести поняття сімейного бюджету, сукупного прибутку.
2.Що таке баланс.
3.Структура сімейного бюджету.
4.Основні джерела сімейних прибутків та основні групи витрат.
5.Фіксовані трудові прибутки та прибутки від власності.
6.Джерела прибуткової частини сімейного бюджету.
7.Витратна частина сімейного бюджету.

V. Вивчення нового навчального матеріалу.

Теоретичний матеріал.

Бюджет сім'ї - це баланс прибутків і витрат, який характеризує рівень життя сім'ї.

Бюджет сім'ї — це план доходів і витрат сім'ї на певний період (тиждень, місяць, рік). Складається він з двох частин. Перша частина охоплює джерела формування сімейного бюджету, друга — видатки сім'ї. Часто ці показники використовуються в економічних і соціологічних дослідженнях для визначення матеріального рівня життя народу, окремих соціальних груп населення, динаміки життєвого рівня.

Доходи сім'ї можна поділити на постійні, тимчасові й одноразові.

До ***постійних*** зараховують доходи від підприємницької діяльності, заробітну плату, пенсії, стипендії, субсидії та інші види соціальних виплат, відсотки на банківські вклади, ренту (доходи від оренди) та ін.

Тимчасовими одноразовими доходами є премії, спадщина, подарунки, гроші, взяті в борг, виграші в іграх та лотереях.

Доходи сім'ї можуть зростати, якщо, наприклад, хтось із членів сім'ї став отримувати більшу зарплату, почав працювати після завершення навчання, або ж зменшуватися із втратою роботи, виходом на пенсію тощо. При можливості сім'я намагається заощаджувати кошти для запобігання кризовим ситуаціям при несподіваних витратах або з метою запланованих витрат у майбутньому. Заощадження, що зберігаються у банках,

забезпечують доходи у вигляді відсоткових виплат, поліпшуючи добробут сім’ї.

Видатки сімейного бюджету

Видатки сімейного бюджету поділяють на первинні і вторинні.

До ***первинних***, тобто ***неминучих***, зараховують видатки на забезпечення фізіологічних потреб людини: купівля продуктів харчування, одягу, взуття, плату за житло і комунальні послуги, а також сплату податків задля загального добробуту.

Вторинні видатки — це, наприклад, купівля власних будинків, автомобілів, електронної апаратури, предметів розкоші. Сюди ж належать і заощадження. Німецький статистик XIX ст. Ернст Енгель на основі аналізу видатків сімей різного рівня достатку сформулював закон, який носить його ім'я — ***закон Енгеля***. Із зростанням доходів сім'ї питома вага видатків на харчування знижується, частка видатків на одяг, житло, комунальні послуги змінюється мало, а витрати на задоволення культурних та інших нематеріальних потреб помітно зростають. Основними статтями витрат сім'ї є витрати на харчування, придбання одягу та взуття, комунальні послуги (квартплата, електроенергія, газ, вода), придбання товарів тривалого користування (меблів, автомобіля та ін.), транспортні витрати, витрати на освіту, розваги, дозвілля, подорожі, виплата податків (у тому числі на соціальне страхування), купівля промислових товарів, добровільні пожертвування та внески в громадські організації, заощадження та ін. У розвинутих країнах частка сімейних витрат на харчування становила на початку XXI ст. менше 15 %, в колишньому СРСР — менше 33 % (перевищення цієї межі за класифікацією ООН є ознакою бідності), в Україні у 2003 р. переважна більшість населення майже 80 % доходів сім'ї мусила витрачати на харчування. Крім того, доходи населення у жовтні 2008 р., за офіційними даними, порівняно з вереснем скоротились на 4,7 %. В країнах ЄС ще у 1987 р. витрати на відпочинок і розваги перевищували витрати на харчування. Значна частка витрат сім'ї спрямовується на оплату житла, транспорт (транспортні витрати у США досягають 30 %), медичні послуги і освіту. В СРСР частка комунальних послуг не перевищувала 3 %, в Україні у 2003 р. — становила до 20 % доходів середнього сімейного бюджету. Частину реальних доходів населення розвинутих країн використовує для придбання комфортного житла. У Великобританії, наприклад, уже понад 60 % сімей мають власні будинки. Предмети особистого вжитку людини (одяг, взуття, інші речі) купують з огляду на зручність, престижність тощо; продукти харчування — не з огляду на елементарну калорійність, а дбаючи про їх якісну структуру відповідно до фізіологічних потреб, науково обґрунтованих норм споживання. Після Другої світової війни у високо розвинутих країнах за порівняно невеликий період до повсякденного вжитку увійшли сотні товарів побутового призначення (телевізор, холодильник, телефон тощо), помітно змінивши структуру потреб, звичок і настроїв людей.

Внаслідок глибокої економічної кризи в Україні недоступними для більшості населення стали товари довгострокового користування, оплата вищої освіти, високоякісних медичних послуг. За рівнем витрат на освіту Україна відстає від розвинутих країн приблизно у 15 разів, на охорону здоров'я — більше ніж у 30 разів. Дохід сім'ї буває фіксованим і змінним. Члени сімей з фіксованим доходом отримують встановлені, не залежні від якості праці виплати: грошові оклади, стипендії, пенсії. А достаток сімей з перемінним доходом може збільшуватися або зменшуватися залежно від зміні кількості і якості праці членів сім'ї, успішності комерційної діяльності свого підприємства, а також банку або компанії, в які вкладено заощадження сім'ї, і т. п.

Ваш бюджет складають кишенькові гроші, видані батьками на тиждень або на місяць. Ви можете витратити їх в перший же день, а потім гірко шкодувати, що не вдалося сходити з друзями в кіно, купити гарну ручку, шпильку або комп'ютерну гру. У вирішенні цієї проблеми може допомогти складання особистого бюджету, тобто співвідношення передбачуваних доходів і витрат. Спробуйте уявити, що станеться, якщо родина не буде піклуватися про свій бюджеті. На що витрачаються гроші. «Без потреби живе, хто гроші береже» – це прислів'я повною мірою відноситься до ресурсів сім'ї. Можливості кожної окремої людини і сім'ї в цілому обмежені. Лімітований не тільки дохід, а й фізичні, інтелектуальні, матеріальні можливості, вільний час домочадців. Головний напрямок раціонального ведення домашнього господарства – строгий облік доходів, економне витрачання коштів з метою досягти найкращих результатів з найменшими витратами. Цієї мети можна досягти, діючи в двох напрямках: організовуючи господарство спільними зусиллями сім'ї так, щоб кожен виконував посильну роботу, заощаджуючи час і сили інших; розумно зберігаючи гроші, майно сім'ї та поповнюючи знання про способи ведення господарства. Особливо складно діяти в першому напрямку.

Коли бюджет сім'ї збалансований, то це дозволяє раціонально використовувати ресурси сім'ї більш повно, задовольнити потреби всіх її членів. Структуру сімейного бюджету, як і структуру всякого іншого, можна зобразити у вигляді таблиці, яка складається з двох розділів: сімейні прибутки і сімейні витрати. Прибутки можна умовно поділити на два види: *Трудові прибутки* - до них належать заробітна плата, пенсії, допомога по безробіттю, субсидії та інше.

Прибутки від власності - це прибутки від передачі в тимчасове користування будівель, приміщень, передання в оренду землі чи іншої власності, відсотки від банківських збережень чи від грошей, що позичались іншим особам.

Крім цього, є такі поняття як *фіксовані* прибутки та *змінні* прибутки.

До першої групи належать сім'ї, прибутки членів яких не залежать під рівня їх активності (пенсіонери, інваліди, безробітні, студенти багатодітні сім'ї). До цієї групи відносять і сім'ї, члени яких працюють у галузях з фінансовими

ставками, що оплачуються бюджетними організаціями (заклади охорони здоров'я, освіти, правоохоронні органи, заклади зв'язку та соціальної служби тощо). До другої групи відносять сім'ї, члени яких працюють на виробництві, підприємці та інтелігенція.

Джерела прибуткової частини сімейного бюджету.

Прибутки сімейного бюджету складають: заробітна плата членів сім'ї плюс виплати та пільги з організацій плюс подарунки, виграші та інші джерела плюс прибутки від присадибного господарства плюс прибутки від підприємницької діяльності плюс прибутки від нерухомості та оренди плюс прибутки від цінних паперів плюс пенсії та стипендії. Великий вплив на прибутки сім'ї має інфляція.

Для економіки пересічної сім'ї характерна велика питома вага натурального господарства. Прибутки від присадибного господарства сільських жителів є основним джерелом прибутків взагалі. Дані сімейного бюджету дають можливість оцінити рівень економічного розвитку країни. Визначається це законом Енгеля: з ростом прибутків у сім'ї питома вага витрат на харчування знижується, доля витрат на оренду житла і комунальні послуги зростає, а доля витрат на задоволення культурних та інших нематеріальних потреб зростає дуже помітно. За цими показниками можна робити висновки про рівень добробуту різних груп населення країни і порівнювати добробут громадян різних країн.

Витратна частина сімейного бюджету. У сімейному бюджеті виділяється *чотири* групи основних витрат. Обов'язкові платежі Харчування. Придбання промислових товарів. Задоволення культурно-побутових потреб. Бажано, щоб витрати на харчування не перевищували 35 відсотків усіх витрат, але досягти цього не завжди і не всім вдається. Значна частина бюджетних витрат йде на придбання промислових товарів (до 25%) це предмети благоустрою квартири.

Досить велику частину сімейних витрат складають витрати на різні види *послуг*. Їх можна розділити на такі групи: *побутові, транспортні, зв'язку, культурно-масові та оздоровчі.*

VI. Підведення підсумків заняття.

Контрольні запитання:

1 Бюджет це - ……

2. Що відноситься до прибуткової і до витратної частини бюджету?

3. Як у вашій сім'ї планується бюджет на місяць?

4. Згадайте казку про Попелюшку, яку зла мачуха змушувала без втоми трудитися по дому. Подумай, кому мачуха завдавала більшої шкоди – Попелюшці чи своїм дочкам. Свою відповідь поясніть..

5. Чи можна виділити виключно «чоловічі» і «жіночі» сфери у веденні сімейного господарства? Свою відповідь поясніть.

VII. Домашнє завдання.

С.А.Вишневський «Сімейно-побутова культура та домашня економіка» Навчальний посібник. К.: Аграрна освіта, 2001.-362с. **с.227-233**. Відповідати на питання. Виконати самостійну роботу.
Т.Б.Гриценко, Т.Д.Іщенко, Т.Ф.Мельничук «Сімейно-побутова культура домашня економіка» Навчальний посібник.-К.:Вища освіта, 2004.-480с. **с.223-236.**
Питання для самопідготовки:

1.З'ясуйте основні джерела доходу вашої родини. Цей дохід є фіксованим чи змінним і чому?.

2.До якої групи витрат можна віднести витрати на придбання книг, відвідування кінотеатрів, виставок, заняття плаванням в басейні? Свою відповідь поясніть.

3.Згадайте і запишіть свої витрати за останній тиждень (місяць). Які з них були невідкладними, які можна було б відкласти, а які взагалі є непотрібними?

4.Проаналізуйте свої витрати і подумайте, чи раціонально ви плануєте свій бюджет.

5.Одна сімейна пара протягом 40 років вела книгу обліку сімейних розбіжностей. Були зареєстровані 9192 сварки, з яких 1879 відбулися через невдоволення чоловіка якістю приготування дружиною їжі, 1450 – через його ж претензій до витрачання дружиною коштів сімейного бюджету, 981 – через образу дружини на чоловіка, що порушує чистоту в квартирі. Що ви можете сказати про розподіл обов'язків в цій сім'ї? Подумайте, як можна було б зменшити кількість сварок.